

CENTRUM APLIKOVANÉHO VÝZKUMU A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

**Vyšší odborná škola lesnická
a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga
Písek**

Posuzování a optimalizace ekonomických a neekonomických výsledků hospodaření v lese

František ČAPEK

**Nakladatelství JIH
České Budějovice
2015**

Publikace vychází pod záštitou a s finančním přispěním
Ministerstva zemědělství, Sekce lesního hospodářství

Název: POSUZOVÁNÍ A OPTIMALIZACE EKONOMICKÝCH
A NEEKONOMICKÝCH VÝSLEDKŮ HOSPODAŘENÍ
V LESE
Autor: František Čapek
Rozsah: 42 stran
Vydavatel: Centrum aplikovaného výzkumu a dalšího
vzdělávání, o.p.s. Písek, nakladatelství JIH,
České Budějovice
Rok vydání: 2015 (1. vydání)
Odp. redaktor: Dr. Milena Berová
Tisk: Nová Forma, s.r.o.

© František Čapek
ISBN 978-80-86266-13-8

OBSAH

Úvod	6
1 Lesnická politika v ČR a společenské funkce lesa	7
2 Zvláštnosti lesní výroby	9
2.1 Mimořádně dlouhá výrobní doba	9
2.2 Pracovní doba	9
2.3 Vazba na geografické prostředí	9
2.4 Časová rozdílnost v dokončování výroby	9
2.5 Rozdílná forma účasti ve výrobním procesu	9
2.6 Velká prostorová rozptýlenost	9
2.7 Sezónnost	10
2.8 Využívání pralesů	10
2.9 Polyfunkčnost	10
3 Trendy Státní lesnické politiky ČR	11
3.1 Definice a poslání lesnické politiky	11
3.2 Prioritní oblasti lesnické politiky	11
3.3 Zásady lesnické politiky	11
3.4 Zákon 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů	13
3.5 Národní lesnický program	14
3.5.1 Skupina ekonomických funkcí lesů	15
3.5.2 Skupina ekologických funkcí lesů	16
3.5.3 Skupina sociálních funkcí lesů	17
3.5.4 NLP II dále stanovuje příležitosti a hrozby lesního hospodářství	19
3.6 Nová lesnická strategie EU	19
3.6.1 Základní zásady	19
3.6.2 Cíle do roku 2020	20
3.6.3 Prioritní oblasti	20
4 Stručná analýza vývoje ekonomiky LH v ČR a jeho předpokládaný vývoj	21
4.1 Výsledky analýzy dosavadního vývoje	21

4.1.1	Výkonnost LH	21
4.1.2	Vlastnické poměry	21
4.1.3	Saldo dovozu a vývozu surového dříví	21
4.1.4	Vývoj počtu zaměstnanců v lesnictví	21
4.1.5	Vývoj průměrné mzdy v lesnictví	22
4.1.6	Vývoj požadavků společnosti na ekosystémové a sociální služby	22
4.1.7	Hospodářský výsledek podle vlastníků	22
4.1.8	Průměrné vlastní náklady pěstební a těžební činnosti	23
4.2	Budoucnost ekonomiky LH – její výhled	23
4.2.1	Trendy dosavadního vývoje LH	23
4.3	Výhled ekonomiky lesního hospodářství v ČR	23
5	Současná problematika dřevozpracujícího průmyslu v návaznosti na lesní hospodářství	25
5.1	Popis problému	25
5.2	Hlavní důvody exportu dřevní hmoty	25
5.3	Důvody vysokých cen kulatiny u rakouských a německých odběratelů	25
5.4	Dopady a možná rizika současného stavu odbytu smrkové kulatiny	26
5.5	Budoucnost oboru	26
6	Potenciální produkční efekt LH ČR	27
6.1	Metody	27
6.2	Pěstování lesa na typologických základech	27
6.3	Cílové hospodářství a možné varianty	29
6.4	Kalkulace produkčního potenciálu	29
6.5	Stanovení limitních variant – výsledky šetření	30
6.5.1	Škála produkčního potenciálu	30
6.5.2	Volba cílového hospodářství	30
6.6	Závěr	30
7	Vytvoření předpokladů pro zvýšení tržní povahy lesnických nedřevních komodit a služeb	32
7.1	Pojmy	32

7.1.1	Externalita	32
7.1.2	Veřejný statek	32
7.1.3	Teorie úplavu	33
7.1.4	Lesnické nedřevní komodity a služby	34
7.2	Současný stav	34
7.2.1	Bezplatné lesnické služby	34
7.2.2	Diverzifikace příjmů	34
7.3	Systematizace užitek z lesa	35
7.3.1	Základní funkce produkční (komerční, soukromé statky)	35
7.3.1.1	Hlavní funkce: bioprodukční	35
7.3.2	Základní funkce ekologická (environmentální)	35
7.3.2.1	Hlavní funkce: ekologicko-stabilizační (ochrana biodiverzity)	35
7.3.2.2	Hlavní funkce: hydricko-vodohospodářská	35
7.3.2.3	Hlavní funkce: edaficko-půdoochranná	35
7.3.2.4	Hlavní funkce: klimaticko-vzduchoochranná	35
7.3.3	Základní funkce sociální	35
7.3.3.1	Hlavní funkce: sociálně-rekreační	35
7.3.3.2	Hlavní funkce: zdravotně-hygienická	36
7.3.3.3	Hlavní funkce: kulturně-naučná	36
7.3.3.4	Hlavní funkce: ostatní	36
7.4	Kategorizace lesnických produktů	36
7.4.1	Produkty ze dřeva	36
7.4.2	Ostatní produkty	36
7.4.3	Služby	36
7.5	Vytvoření předpokladů pro zvýšení tržní povahy LNKS	37
7.6	Příklady tržního uplatnění LNKS	38
7.6.1	Prodej speciálních lesních výrobků	39
7.6.2	Prodej lesnických služeb	39
7.6.3	Tržní uplatnění rekreačních a environmentálních služeb v zahraničí	39
8	Závěr	40
9	Seznam použité literatury	41

Úvod

Cílem vydání této publikace je seznámení s problematikou možností a zkušeností zvyšování finanční výnosnosti a rentability obhospodařování lesních majetků z pohledu vlastníků i správců lesa.

Lesní hospodářství má značný vývojový potenciál, a proto také do budoucna objektivně existují šance lesního hospodářství na dodatečné příjmy z nových produktů a služeb. Možnostmi zvyšování tržně nedřevních užitků a služeb z lesa se zabývá i NLP II. Cílovým stavem by pak měla být **větší diverzifikace příjmů lesních produktů** (komerční využití dosud neobchodovatelných výrobků a služeb) **a zvýšení konkurenceschopnosti lesnictví** v souladu s cílem ekonomického pilíře.

Dále je zapotřebí formulovat objednávku státu vůči vlastníků lesů a subjektům nakládajícím s lesy ve vlastnictví státu, která bude akceptovat dlouhodobé polyfunkční společenské požadavky založené na veřejném zájmu a řešit míru úhrady újmů diferencovaně podle jednotlivých druhů vlastnictví.

Lesní hospodářství je spolu se zemědělstvím významným prvkem pro rozvoj venkova. Zatímco zemědělci čerpají ročně ze státního rozpočtu na zhruba 3 mil. ha orné půdy příspěvky ve výši 40 mld. Kč, a to za použití intenzivní mechanizace a chemizace, lesnictví čerpalo před změnou pravidel v roce 2005 ze státního rozpočtu na 2,66 mil. ha půdy pouze 900 mil. Kč, přičemž celospolečenská poptávka po neproduktivních funkcích se soustřeďuje právě na lesy.

Dalším palčivým problémem lesního hospodářství a lesníků jako takových je neschopnost prosazovat svoje cíle a zájmy. Zde si musí lesníci vzít příklad od ochrany přírody, která je více sebevědomá a umí se lépe prosadit.

František Čapek

1 Lesnická politika v ČR a společenské funkce lesa

Česká republika v současné době nemá státní lesnickou politiku, která by vycházela z moderních poznatků a stoupajících společenských požadavků na lesnictví. Proto je velmi důležité začít s dialogem mezi vlastníky lesů, Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem životního prostředí, státním podnikem Lesy České republiky a dřevozpracujícími podniky.

Problémem je, že politici se dlouhodobě vyhýbají otázce lesnické politiky z několika příčin např.

- dlouhodobost při nakládání s lesními majetky,
- globalizace obchodu se dřevem,
- demografické změny venkova,
- klimatické změny,
- často protichůdné zájmy různých zájmových skupin,
- stoupající nároky na netržní funkce,
- převládající názory veřejnosti ovlivněné čtyřiceti lety společného vlastnictví,
- přesun dotačních prostředků na hospodaření v lesích na kraje bez jejich účelového vázání,
- neodpovídající výše újm za ztížení hospodaření v naturových oblastech,
- eliminace imisních škod na lesích v oblastech, kde stát schválil činnost podniků, jež lesy poškodila.

V důsledku toho chybí jasné poslání lesa a lesnictví, definování pojmu lesnického sektoru, jednotlivých forem vlastnictví a způsobů financování, což se pochopitelně odráží v problémech, jež s sebou přinášejí úpravy a nové návrhy legislativy s lesnictvím související.

Podíl lesnictví na HDP je velmi nízký a tomu odpovídá i pozornost tématu ze strany politiků. Dle řady studií má lesnictví v Evropě jako odvětví velkou budoucnost, ovšem jeho prosperitu nebude možné zajistit pouze prodejem dřeva, nýbrž uvedením dosud netržních funkcí lesa na trh. Vlastník lesa za své služby může (a měl by) získat náhradu.

Evropská unie dlouhodobě klade důraz na environmentální a sociální hodnotu lesů, avšak trvale udržitelné hospodaření v lesích nelze postavit na preferenci ekologického pilíře. Lesnická politika je v kompetenci jednotlivých států, a proto existují mezi nimi v těchto otázkách výrazné rozdíly. Zatímco západoevropské státy bystře reagují na stoupající trend z hlediska růstu ekologické a rekreační poptávky, v České republice podpora pilotních projektů a studií, které by se zabývaly oceňováním a platbami za lesnické ekosystémové služby (ochrana vody, biodiverzita, rekreační služby apod.), neexistuje.

Tím, že čeští politici společně s lesnickými odborníky neřeší zásady lesnické politiky, připravují zdejší majitele lesa o ekonomickou budoucnost a oprávnění k jednání o výrobním potenciálu. **Veškeré náklady se přenášejí do ceny jediného produktu – dřeva**, které již dnes patří k nejdražšímu v Evropě. Ekonomickou **životaschopnost lesních majetků** do budoucna nezajistí úspora nákladů nebo hledání nových trhů pro stávající produkt, nýbrž **nové trhy pro nové produkty**. Finanční podpora ze strany státu je pouze krátkodobým řešením, ale neřeší situaci vlastníků lesů do budoucna.

2 Zvláštnosti lesní výroby

2.1 Mimořádně dlouhá výrobní doba

Pohybuje se od 30 (rychlerostoucí dřeviny) do 200 let. Pracovní proces (období vynakládání práce) se zde prolíná s přírodním procesem (období růstu stromů a nevynakládání práce). Výrobce může jen omezeně reagovat na změnu poptávky. Na druhou stranu tato skutečnost vytváří možnost existence monopolu nabídky. Dříví na pni lze o určitou dobu předržet ve výrobním procesu a vytěžit je až v období, kdy je to žádoucí, většinou bez rozsáhlejších jakostních ztrát.

2.2 Pracovní doba

Je relativně krátká ve vztahu k mimořádně dlouhé výrobní době.

2.3 Vazba na geografické prostředí

Nositelům této vazby je kauzální vztah lesních porostů k nejdůležitějším prvkům fyzikálně geografickým a geologicko-pedologickým. Podle stanovištních podmínek lze tak lesy kategorizovat na samostatné jednotky.

2.4 Časová rozdílnost v dokončování výroby

Výrobní proces nekončí jednorázově, ale jeho „ukončování“ je permanentní po celou dobu obmýti tzn. lze průběžně získávat výrobky (vánoční stromky za prořezávek, tyče a sloupy z probírek, apod.).

2.5 Rozdílná forma účasti ve výrobním procesu

Les je jak pracovním předmětem (např. v době těžby dříví) a zároveň pracovním prostředkem (např. při přirozené obnově lesa). Zároveň v něm probíhají biologické procesy, z nichž má největší význam proces růstu. Po celou obmýtní dobu je les ve výrobním procesu, není však trvale v pracovním procesu. Zásoba dříví je v určitém věku porostu prostředkem své obnovy, ale je i rozpracovaným výrobkem. Přírůst dřevní hmoty je pak bezprostředně závislý na stavu zásoby dřeva na pni.

2.6 Velká prostorová rozptýlenost

Vzájemná vzdálenost pracovišť i jejich odloučení od správních středisek zvyšuje režijní náklady a ztěžuje i organizaci lesní výroby. Proto provoz usiluje o soustředění pracovišť a činností v lese.

2.7 Sezónnost

Je většinou způsobena biologickým charakterem činnosti a její závislostí na přírodních podmínkách. Je výrazná zejména v pěstební činnosti.

2.8 Využívání pralesů

Jestliže jsou pralesy, myslí se tím lesy, které vznikly bez účasti lidské práce, těženy, pak cyklus lesní výroby nezačíná zalesňováním, ale těžbou.

2.9 Polyfunkčnost

Les poskytuje nejen dříví, ale i lesní plody, léčivky, houby, zvěřinu a mimo-produkční funkce lesa.

3 Trendy Státní lesnické politiky ČR

3.1 Definice a poslání lesnické politiky

Lesnická politika je věda, která se zabývá řešením a závaznou úpravou rozličných konfliktních zájmů v oblasti lesů.

Hlavní poslání lesnické politiky je zachování lesa, jeho ochrana i všestranný vývoj a optimální plnění jeho funkcí.

3.2 Prioritní oblasti lesnické politiky

- **Oblast konkurenčních hospodářských zájmů na lese**

Projevují se jako latentní konflikty víceúčelového lesního hospodářství, pracovního trhu v lesnictví a trhu se surovým dřívím.

- **Oblast konkurenčních ekonomických a ekologických zájmů na lese**

Projevují se rozparem mezi vlastnickými zájmy na dosahování trvalého zisku a dlouhodobým ekologickým zájmem zejména na udržení přirozeného lesního ekotypu. Spočívá především odstranění negativních vlivů vlastníků lesa na les (negativní externality), jako poškozování stojících stromů při dopravě dříví, pěstování čistých jehličnatých porostů, zhutňování lesní půdy při provozu mechanismů). Problém velké aktuálnosti představují imise, deponie odpadků apod., které jsou v podstatě přenášením nákladů ostatní společnosti na les.

- **Oblast konkurenčních zájmů při obhospodařování lesa a sociálních zájmů na lese**

Spočívá ve společenských požadavcích na les, jako jsou ochrana půdy, klimatu a hospodaření s vodou, rekreace a tvorba krajiny. Plnění sociálních funkcí lesa nepřináší vlastníkovu lesa žádný většinou výnos, neboť tyto statky nemají žádnou tržní cenu, ale je často spojeno s jeho náklady. To představuje stálý konflikt mezi sociálními zájmy a zájmy na hospodaření v lese.

3.3 Zásady lesnické politiky

Jsou stanoveny především pro sladění zájmů lesního hospodářství a zájmů ekologických a sociálních.

Zásada vyváženosti produkce dříví a neprodukčních funkcí

Tato zásada byla dokonce v minulosti prezentována jako zásada přednosti produkce dříví. Je uskutečňována od doby, kdy se začalo hospodařit v lesích na vědeckých základech. Od té doby stojí produkce dříví v popředí zájmu. Všechny ostatní produkty a funkce lesa jsou chápány jako vedlejší produkty. Tato zásada je obsažena i v lesním zákoně 250/1852 ř.z., ale i v dalších zákonech, které platily v českých zemích do roku 1995 a je i v současně platném zákoně č. 289/1995 Sb.

Také klasické disciplíny lesnického vzdělání, jako je pěstování lesů, nauka o výnosovosti lesa, hospodářská úprava lesa, lesní těžba a ochrana lesa jsou zaměřeny především na produkci dříví a redukuje rozmanité možnosti využití lesa a ulehčuje orientaci při jeho obhospodařování.

Tato zásada využití lesa k dřevní produkci byla vždy velmi důležitá. Mezi dvěma extrémy, kterými jsou neohospodaření v lese a jeho obhospodařování výlučně k produkci dřevní hmoty, existuje nekonečné množství možností volby, které působí vlastníkově lesa a lesnímu hospodáři těžkosti v rozhodování, ale na druhou stranu umožňuje stanovení kompromisu mezi požadavky, na les kladenými.

Ideologické odůvodnění důležitosti produkce dříví je obsaženo v teorii úplavu (úplavem rozumíme brázdu, která vzniká za lodí při jejím pohybu na vodě). Vyjadřuje to, že s produkcí dříví je, jako její důsledek, těsně spojena i produkce ostatních funkcí lesa. Nepřináší však vysvětlení vztahů mezi různými formami využití lesa, pouze odůvodňuje oprávněnost důležitosti produkce dříví.

Zásada trvalosti

Je základní zásadou lesnické vědy. Jejím výrazem je již v prvních evropských zákonech uvedený zákaz odlesňování a povinnost opětného zalesňování lesní půdy. Tato zásada spočívá v odpovědnosti vůči budoucím generacím, o kterých předpokládáme, že budou potřebovat dříví stejně jako my a generace před námi. Ohrožení zásady trvalosti produkce dříví by ohrozilo i přežití lidstva. V ostatních oblastech života společnosti není tento ohled na příští generace něčím samozřejmým. Téměř nikdo nemá zábranu využívat zdroje neobnovitelných surovin, jediným regulátorem je trh. Nešetrné zacházení s omezenými přirozenými zdroji neobnovitelných surovin skončí tehdy, až tyto statky se stanou málo dostupnými.

Zásada dlouhodobosti

Jednou ze zvláštností lesa je dlouhá produkční doba, která nutí lesníka brát stále v úvahu dlouhodobé důsledky své činnosti. Krátkodobý úspěch může někdy přinést negativní dlouhodobé následky. To vede k přirozenému konzervativismu u lesníků. Také k novým společenským požadavkům na les má lesník výhrady, neboť velmi často sebou nesou možnost poškozování lesa (různé druhy rekreace v lese). Lesník myslí a plánuje obzvlášť dlouho do budoucna a spoléhá se velmi často na minulé zkušenosti. Současnost bere s nedůvěrou, neboť přináší neustálou možnost ohrožení lesa.

Zásada přednosti lesnické odbornosti

Úspěšný lesník nachází cíle a směrnice svého jednání v samotném lese, který pozoruje a z pozorovaných procesů a jejich výsledků dělá závěry. Prioritním učitelem lesníka musí být les, nikoliv politické zájmy. Díky stupni praktického poznání a teoretickým vědomostem se lesník stává zprostředkovatelem mezi

lesem a vlastníkem lesa. Uvedená zásada požaduje na lesníkovi, aby zákonitosti lesa přeměnil na cíle, a tím je i ideologicky odůvodněna samozřejmá nutnost lesnického stavu.

3.4 Zákon 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů

Jsou vybrány jen určité části zákona, které se týkají dané problematiky.

§ 19 Užívání lesů

(1) Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

(2) Chovatelé včel mohou se souhlasem vlastníka lesa a v zájmu podpory ekologické rovnováhy, opylování rostlin, využití medovice a zlepšení produkce semen lesních dřevin umísťovat svá včelstva na lesních pozemcích za předpokladu dodržování povinností vyplývajících z odstavce 1 věty druhé.

§ 20 Zákaz některých činností v lesích

(1) V lesích je zakázáno

- a) rušit klid a ticho,
- b) provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty,
- c) vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin,
- d) těžit stromy a keře nebo je poškozovat,
- e) sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet,
- f) sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les,
- g) jezdit a stát s motorovými vozidly,
- h) vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu,
- i) vstupovat do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,
- j) mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních,
- k) kouřit, rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa,
- l) odhazovat hořící nebo doutnající předměty,
- m) narušovat vodní režim a hrabat stelivo,
- n) pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty,
- o) znečišťovat les odpady a odpadky.

(2) Rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně je zakázáno také do vzdálenosti 50 m od okraje lesa.

(3) Zákazy uvedené v odstavcích 1 a 2 se nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese; zákazy uvedené v odstavci 1 písm. l) až o) se vztahují i na vlastníka lesa, nájemce lesa nebo toho, kdo užívá les z jiného právního důvodu.

(4) Vlastník lesa může povolit výjimku ze zákazů uvedených v odstavci 1 písm. a) až k). Pokud by touto výjimkou byla porušena práva jiných vlastníků lesů, rozhodne na návrh vlastníka lesa orgán státní správy lesů.

(5) Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání této akce, pořadatel uvede místo a termín konání této akce, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky. Ustanovení odstavce 1 písm. g) a j) a odstavce 4 nejsou dotčena.

(6) Zákaz jezdit a stát v lese s motorovými vozidly neplatí pro zaměstnance orgánu státní správy lesů v obvodu jejich působnosti při výkonu činnosti podle tohoto zákona a pro osoby, které vykonávají činnosti povolené zvláštními předpisy. 16)

(7) Zákazy uvedené v odstavci 1 pod písmeny a), h) a j) a se souhlasem vlastníka lesa také pod písmeny b) a g) se nevztahují na výkon práva myslivosti podle zvláštních předpisů. 6).

3.5 Národní lesnický program

V současnosti jsou národní lesnické programy (NLP) považovány za koncepty pro uplatnění trvale udržitelného obhospodařování lesů při dlouhodobém zlepšování konkurenceschopnosti lesního hospodářství způsobem, který respektuje národní suverenitu. NLP jsou součástí státní lesnické politiky a zároveň je v nich uplatňována Lesnická strategie pro Evropskou unii.

Lesní hospodářství je v rámci Evropy vnímáno jako součást rozvoje venkova a využívání krajiny se svými třemi pilíři (skupinami funkcí lesů). Jsou to funkce ekonomické, ekologické a sociální, jejichž naplňování je uskutečňováno na principu trvale udržitelného rozvoje.

Mezi nejdůležitější principy NLP patří obhospodařování lesů trvale udržitelným způsobem, při motivačním působení státní lesnické politiky na podporu veřejných zájmů a při zvyšování odpovědnosti vlastníků lesů za jejich majetek.

Stupnice příklonu k přírodě blízkému hospodaření byla ohraničena pojmy: **trvale udržitelné** hospodaření a **přírodě bližší postupy** hospodaření.

S pojmem přírodě bližší postupy hospodaření souvisí uplatňování výběrných principů. Po mnohaletém uplatňování těchto principů se dospěje ke stadiu výběrného lesa, v němž je možné hospodařit výběrným způsobem.

Trvale udržitelné hospodaření v lesích je definováno jako správa a využívání lesů a lesní půdy takovým způsobem a v takovém rozsahu, které zachovávají jejich biodiverzitu, produkční schopnost a regenerační kapacitu, vitalitu a schopnost plnit v současnosti i v budoucnosti odpovídající ekologické, ekonomické a sociální funkce na místní, národní a globální úrovni a které tím nepoškozují ostatní ekosystémy.

3.5.1 Skupina ekonomických funkcí lesů

Strategickým cílem je dlouhodobé zlepšování konkurence schopnosti LH a zvýšené využívání lesních výrobků, zboží a služeb v životě společnosti.

Některé vnější vlivy působící na současnou lesnickou politiku v oblasti ekonomické:

- Vzhledem k postupnému vyčerpávání tradičních zdrojů se očekává silící tlak na využívání lesní biomasy jako obnovitelného zdroje energie;
- Pokračování cenového tlaku na úroveň evropských cen dříví a řeziva vlivem levných dovozů ze zemí mimo EU;
- Plnění nařízení rady EU o zamezení dovozu vytěženého dříví ze třetích zemí do členských zemí EU.

Některé silné stránky ekonomického pilíře:

- Podíl LH s navazujícími sektory na HDP 5–7 %;
- Rozloha lesů se zvyšuje;
- Stoupá zásoba;
- LH vykazuje růst produktivity práce.

Některé slabé stránky ekonomického pilíře:

- kladné externality a služby poskytované lesy nejsou dostatečně využívány a zohledňovány v ekonomických procesech,
- dostatečně nefunguje poskytování kompenzací vlastníkům lesů za omezení hospodaření z důvodu ochrany přírody,
- administrativně složitý systém poskytování podpor z EU brání jejich vyššímu využívání.

Cíl: zlepšení dlouhodobé konkurence schopnosti

Zvýšit ekonomickou životaschopnost a konkurenceschopnost trvale udržitelného obhospodařování lesů

- navrhnout systém odpovídajících náhrad za škody a újmy pro vlastníky lesů na jejich majetku a úpravou zákona odstranit problémy spojené se získáváním újmy za omezení hospodaření z důvodu ochrany přírody,
- podpořit sociální a ekologické požadavky a současně zajistit vzájemnou podporu politik a předejít dotacím s protichůdným účinkem.

Podpořit výzkum a technologický rozvoj s cílem zvýšit konkurenceschopnost lesnického sektoru

- pokračovat v rozvoji metodik hodnocení a oceňování netržních funkcí lesů vzhledem k různým pohledům na způsob ocenění a vyhodnocení praktické použitelnosti.

Zlepšit zhodnocení a marketing lesních nedřevních užiteků a služeb

- vytvořit podmínky a předpoklady k rozšíření příjmů vlastníků lesů, např. tržním uplatněním určitých rekreačních a environmentálních služeb a zboží včetně vybudování účinného marketingu,
- navrhnout a projednat způsob a zajištění úhrad služeb pro ty vlastníky lesů, kteří hospodaří způsobem prospívajícím kvalitě vody a to ze zdrojů mimo rámec státního rozpočtu.

Propagovat a podporovat využívání lesní biomasy pro výrobu energií

- zpracovat analýzu možností a v souladu s jejími výsledky podporovat využití lesní biomasy a biomasy rychle rostoucích dřevin pro energetické účely,
- posoudit dopady využívání lesní biomasy pro výrobu energie na životní prostředí včetně dopadů na půdu, vodu, biologickou rozmanitost a koloběh živin,
- posoudit dopady využívání lesní biomasy pro energetické účely na dostupnost vstupní suroviny pro dřevozpracující a papírenský průmysl,
- v návaznosti na energetickou koncepci státu zpracovat systém podpory a propagace produkce biomasy dřevin a jejího využití, včetně podpory zakládání porostů rychle rostoucích dřevin pro energetické využití na nelesní půdě.

Podpořit spolupráci vlastníků lesů

3.5.2 Skupina ekologických funkcí lesů

Strategickým cílem je uchování a zlepšení biologické rozmanitosti, integrity, zdraví a odolnosti lesních ekosystémů v místním měřítku s ohledem na možný scénář globálních a krajinných změn.

Některé vnější vlivy působící na současnou lesnickou politiku v oblasti ekologické:

- Implementace Kjótského protokolu a dalších právně závazných konvencí s ekologickým zaměřením;
- Podpora různých certifikačních systémů;
- Bude pokračovat trend ekologizace LH a posilování veřejného zájmu na lesích v zemích EU.

Některé silné stránky ekologického pilíře:

- Lesy v závislosti na svém stavu pozitivně ovlivňují hospodaření s vodou v krajině, chrání půdu před erozí a plní další mimoprodukční funkce;

- Zdroj ekologicky čisté suroviny;
- Přibližně 28 % lesů je součástí zvláště chráněných území.

Některé slabé stránky ekonomického pilíře:

- Staré a současné ekologické imisní zátěže;
- Nevhodné myslivecké hospodaření;
- Není dostatečná úroveň využívání tuzemského zpracování a zhodnocení dřeva a využívání výrobků ze dřeva.

Cíl: zlepšení a ochrana životního prostředí

Snížit dopady očekávané globální klimatické změny a extrémních meteorologických vlivů

- Optimalizovat uhlíkový cyklus v půdních horizontech, zásobách dřeva stojících porostů a výrobcích ze dřeva.

Zachování a zlepšení biologické rozmanitosti v lesích

Rozvíjet monitoring v lesích

Zlepšení zdravotního stavu a ochrany lesů

- Podle přírodních a porostních podmínek podporovat využívání přirozené obnovy a omezit obnovu umělou;
- Zajistit, aby lesy a trvale udržitelné hospodaření v nich hrály aktivní úlohu při udržování a zlepšení kvality a množství vody a při zmírňování následků živelných nebezpečí, jako jsou záplavy, sucha, laviny, sesuvy půdy, jakož i při boji s půdní erozí;
- Rozvíjet a zavádět inovační nástroje pro zabezpečení služeb spojených s vodou, které lesy poskytují, jako jsou platby za ekosystémové služby nebo jiné opatření;
- Vypracovat definici ekologické újmy, stanovit metodiku jejího vyčíslování a promítnout ji do legislativy.

Snížit dopady starých i současných ekologických zátěží

- Formulovat strategii státu k odstranění starých i současných ekologických zátěží v lesích (včetně finančního zajištění);
- Připravit systémové řešení náhrad škod působených imisemi vlastníkům lesů tak, aby na finančním zajištění navržených řešení byli zainteresováni především eminenti.

Dosažení vyváženého vztahu mezi lesem a zvěří

3.5.3 Skupina sociálních funkcí lesů

Strategickým cílem je přispět ke kvalitě života prostřednictvím zachování a zlepšení sociálních a kulturních rozměrů lesů a lesnictví.

Některé vnější vlivy působící na současnou lesnickou politiku v oblasti sociální:

- Lesy jsou obyvatelstvem vnímány především jako prostředí sloužící k odpočinku, rekreaci a sportu;
- Je podceněn význam lesů pro zaměstnanost venkovského obyvatelstva a pro rozvoj služeb venkovského prostoru.

Některé silné stránky sociálního pilíře:

- Lesy poskytují zaměstnání obyvatelům venkova a tím přispívají k rozvoji venkova;
- Lesy poskytují zboží a služby, které jsou přínosné pro občany, jejich zdraví, kvalitu jejich života, což zahrnuje především trávení volného času, rekreaci a provozování sportovních aktivit;
- Lesy jsou volně přístupné veřejnosti bez rozdílů vlastnictví;
- Veřejnost se o stav lesů zajímá a má k nim citově zabarvené vazby.

Některé slabé stránky sociálního pilíře:

- Sociální situace zaměstnanců v LH je neuspokojivá, ve výdělkovém i společenském žebříčku;
- Veřejnost není o skutečném stavu lesů a potřebách LH dostatečně a věcně informována;
- Polyfunkčnost lesů je ze strany veřejnosti nedostatečně vnímána.

Cíl: Zlepšení kvality života

Podporovat zlepšení sociální situace pracovníků v LH

- Organizovat správu a obhospodařování lesního majetku, zejména státního tak, aby přispívala ke zvýšení zaměstnanosti z místních zdrojů, za účelem posílení výdělkové úrovně a sociálního postavení pracovníků v LH a k rozvoji regionů;
- Podporovat kvalifikaci a sociální chování firem certifikaci, definovat a požadovat nezbytnou kvalifikaci pracovníků.

Zvýšit přínos lesů a lesnictví (lesnického zboží, služeb) pro rozvoj venkova

- Zlepšit přístup místních firem k lesnickým zakázkám, zejména ve státních lesích;
- Umožnit dostupnost dřevní hmoty pro místní podniky a občany především ve vazbě na státní vlastnictví lesů;
- Zachovat právo vstupu do lesů a princip obecného využívání lesů na vlastní nebezpečí při posílení vlastnických práv;
- Vypracovat rámcové podmínky pro posílení rekreačního využívání lesa, zejména LDS, a vytvářet příležitosti pro poskytování tohoto druhu služeb;
- Podporovat rekreační využívání lesa diferenciovane podle velikosti, druhu vlastnictví a kategorie lesa;
- Vymežit negativní činnosti, které poškozují lesy, a zavést účinná protiopatření.

3.5.4 NLP II dále stanovuje příležitosti a hrozby lesního hospodářství

Některé ze stanovených příležitostí:

- Zvýšení využívání dřeva a výrobků ze dřeva a jejich recyklace jako obnovitelné, ekologické suroviny s cílem přispět také mimo jiné k omezení klimatických změn;
- Na vhodných lokalitách využití potenciálu dříví pro energetické účely;
- Využívání přírodě blízkých forem hospodaření;
- Využití rekreačního potenciálu lesů;
- Posílení polyfunkčního poslání lesů, zejména ve vlastnictví státu;
- Vytváření dodatečných finančních prostředků u lesních podniků z tržně dosud nerealizovaných výrobků a služeb;
- Zvýšení přínosu lesů na rozvoj venkova.

Některé ze stanovených hrozeb:

- Očekávaná klimatická změna a její dopady na LH;
- Sřet zájmů mezi různými politikami dotýkající se LH;
- Nadměrné odebrání biomasy z lesů pro energetické účely;
- Přetrvávání působení imisí;
- Přetrvávající neúměrné stavy spárkaté zvěře;
- Poškozování lesního prostředí návštěvníky lesa;
- Odliv obyvatel z venkova v důsledku nedostatku pracovních příležitostí;
- Pronájem státních lesů;
- Snížená ekologická stabilita lesů ohrožuje vyrovnanost a trvalost produkce dříví;
- Nesystematický a nedostatečně kvalifikovaný výkon státní správy lesů zejména na nižších organizačních stupních.

3.6 Nová lesnická strategie EU

V září 2013 zveřejnila Evropská komise své sdělení Radě EU a Evropskému parlamentu „nová lesnická strategie EU: pro lesy a navazující průmyslová odvětví“. Ta se věnuje celkovému významu a efektivitě lesnického hospodaření, zdrojům dříví, biologické rozmanitosti lesů, vědě a výzkumu a dalším pro budoucnost lesnictví důležitým tématům.

3.6.1 Základní zásady

- Udržitelné obhospodařování lesů a multifunkční úloha lesů;
- Poskytování mnoha výrobků a služeb způsobem, který nenaruší rovnováhu a zajistí ochranu lesů;
- Účinné využívání zdrojů;

- Optimalizace přínosů lesů a lesnického sektoru k rozvoji venkova;
- Růstu a vytváření pracovních míst;
- Globální odpovědnost za lesy s podporou udržitelné výroby a spotřeby lesních výrobků.

3.6.2 Cíle do roku 2020

Zajistit a prokázat, že všechny lesy v EU jsou spravovány podle zásad udržitelného obhospodařování lesů a že příspěvek EU k podpoře udržitelného obhospodařování lesů a snižování míry odlesňování na celosvětové úrovni se zvýšil, tedy:

- Přispívat k rovnováze různých funkcí lesa, naplňovat poptávku a poskytovat důležité ekosystémové služby;
- Poskytovat základ pro to, aby lesnictví a celý hodnotový řetězec založený na lesnictví byly konkurenceschopnými a životaschopnými přispěvateli biohospodářství.

3.6.3 Prioritní oblasti

Udržitelné obhospodařování lesů přispívá k důležitým společenským cílům:

- Podpora našich venkovských a městských komunit;
- Posilování konkurenceschopnosti a udržitelnosti odvětví EU založených na lesnictví, bioenergetiky a rozšíření ekologického hospodářství;
- Lesy v měnícím se klimatu;
- Ochrana lesů a posílení ekosystémových služeb;
- Zlepšování znalostní základny (jaké máme lesy a jak se mění);
- Nové a inovativní lesnictví a produkty s přidanou hodnotou;
- Posílení koordinace a komunikace (spolupráce na konzistentním řízení a lepším pochopení našich lesů);
- Lesy z globálního hlediska.

4 Stručná analýza vývoje ekonomiky LH v ČR a jeho předpokládaný vývoj

Bez analyzování současného stavu lesního hospodářství nelze ani se připravit na budoucí vývoj. Lesníci si vždy uvědomovali význam předpovědi budoucnosti a vždy dbali na dodržování principu dlouhodobé budoucí nepřetržitosti a vyrovnanosti těžeb. Z toho také vycházely jejich hospodářské cíle např. skladba dřevin za předpokladu neměnných podmínek (klimatu a požadavků společnosti). Dnes máme k dispozici prakticky nabyté zkušenosti z předchozích období (např. vliv imisí na lesy, vliv smrkových a borových monokultur na půdu). Při výhledech do budoucna je třeba zohledňovat předvídanou změnu klimatu, negativních civilizačních vlivů a předvídaný nárůst požadavků společnosti na ekosystémové společenské služby.

4.1 Výsledky analýzy dosavadního vývoje

4.1.1 Výkonnost LH

V souvislosti se vzestupným trendem objemu těžby dříví na ha a také s vývojem cen dříví a jeho průměrném zpeněžení by se dal očekávat nárůst podílu LH na HDP. Ale trend podílu lesnictví na hrubé přidané hodnotě HPH (podíl k ostatním oborům) v období let 2000–2013 je sestupný a pohybuje se pod 1 %. Jako příčiny se uvádí: relativní zaostávání za ostatními obory, dominance státního vlastnictví lesů, narůstající podíl exportovaného surového dříví, poskytování ekosystémových a společenských služeb bez náhrady.

4.1.2 Vlastnické poměry

Současná vlastnická struktura lesů je charakteristická dominantní převahou státního vlastnictví. Lesy ČR, s.p. zaujímají 50 % výměry lesů. Ostatní státní vlastníci plní prioritně jiné než hospodářské úlohy. Komunální a soukromé lesní majetky jsou rozdrobeny do velkého množství malých jednotek. Zlepšení pestrosti vlastnických poměrů lze očekávat v souvislosti s probíhajícími církevními restitucemi.

4.1.3 Saldo dovozu a vývozu surového dříví

Vzestupný trend salda je velmi nepříznivý, protože snižuje vlastní prostor pro tvorbu přidané hodnoty.

4.1.4 Vývoj počtu zaměstnanců v lesnictví

Tento ukazatel je trvale sestupný s nepříznivými dopady pro rozvoj venkova

a nezaměstnanost. Příčiny vývoje jsou definovány jako: přechod od vlastních zaměstnanců na OSVČ, zvyšování produktivity práce v těžební činnosti (harvestory), tlak na snižování cen služeb při výběrových řízení na komplexní zakázky LČR, s.p. (použití levné zahraniční pracovní síly). Důsledkem této situace je pokles sociálních jistot pracovníků v lesnictví, zvýšený podíl prací vykonávaných pracovníky s nižší kvalifikací (nepříznivý dopad na kvalitu prací a na BOZP).

4.1.5 Vývoj průměrné mzdy v lesnictví

Průměrná mzda se v lesnictví u všech posuzovaných skupin (Lesy ČR, komunální a soukromé lesy) zvyšuje. LČR zaměstnávají pracovníky s vysokoškolským a středoškolským vzděláním a průměrná mzda je u nich nejvyšší. Mzdy živnostníků, kteří běžně provádějí práce v lesnictví, tento ukazatel nezahrnuje.

4.1.6 Vývoj požadavků společnosti na ekosystémové a sociální služby

36,7 % porostní půdy leží v některém z chráněných území se zvláštním statutem ochrany přírody. To má samozřejmě vliv na způsob a intenzitu hospodaření v lesích.

4.1.7 Hospodářský výsledek podle vlastníků

Patří mezi nejdůležitější mikroekonomické veličiny lesních podniků. V období 1994–2003 byl hospodářský výsledek poměrně ustálený s mírným vzestupem. V roce 2004 všechny skupiny vlastníků zaznamenaly pokles hospodářského výsledku. V tomto období konkurenční období dominantně ovlivňují LČR, s.p., který se svými dodavateli stanovil ceny dohodou, prakticky bez soutěže. Ceny dříví a prací na hlavních územních jednotkách stanovovaly každoročně dohodou. Tato praxe byla později nahrazena konáním výběrových řízení a smluvních vztahů LČR, s.p. s dodavateli. Vzestupný trend zisku lesních majetků je zaznamenán od roku 2009. Tempo růstu je oproti předchozímu období až nepřiměřeně vysoké. Je otázkou, zda není na úkor zanedbání vkladů do pěstební činnosti, která zabezpečuje trvalost výroby. Pravděpodobnost rizika snižování vkladů do trvalosti lesní výroby naznačuje rozpor vzestupného trendu těžby na 1 ha a pokles obnovy lesa v ha. Je dobré upozornit na trend ceny výřezů III.A/B u smrku a buku. Zatímco cena smrkových výřezů od roku 1994 do roku 2013 vzrostla cca 500 Kč z 1450 Kč na 1950 Kč za 1 m³, u buku se za stejné období prakticky nezměnila a pohybuje se kolem 1550 Kč za 1 m³. Lze říci, že podnikatelské prostředí v lesním hospodářství je značně nestabilní a podnikatelské subjekty mohou mít v budoucnu značné problémy. Jak kolísají ceny dříví, tak je rozkolísáný i hospodářský výsledek podniků.

4.1.8 Průměrné vlastní náklady pěstební a těžební činnosti

Dlouhodobě trvá setrvalý pokles průměrných vlastních pěstebních nákladů na 1 ha lesa. V roce 1995 byly tyto náklady 1800 Kč/ha lesa a v roce 2013 se pohybovaly mírně nad 1700 Kč/ha lesa. Pouze v letech 2009–2010 nastal nárůst, z důvodu zalesňování kalamitních holin s následnou péčí o založené kultury po orkánech. Tento trend poklesu ukazatelů péče o trvalost lesní výroby je velmi znepokojivý.

Trend vývoje průměrných nákladů na těžbu a soustředování má vzestupnou tendenci. V roce 1996 činily 300 Kč/1 m³, v roce 2013 okolo 450 Kč/1 m³. Vlastníci mají při snižování nákladů na těžební činnost menší prostor než u pěstební činnosti.

4.2 Budoucnost ekonomiky LH – její výhled

4.2.1 Trendy dosavadního vývoje LH

Z dosavadního vývoje lesního hospodářství v ČR můžeme vyvodit následující trendy:

- Podíl lesnictví na hrubé přidané hodnotě má sestupný trend;
- Rostou těžby na 1 ha lesa, což je v rozporu s klesajícími vklady do trvalosti lesní výroby;
- Dlouhodobě roste vývoz surového dříví. To má negativní dopad na dřevozpracující průmysl;
- Klesá počet zaměstnanců v lesním hospodářství. Tento fakt má negativní dopad na rozvoj venkova.

4.3 Výhled ekonomiky lesního hospodářství v ČR

Z trendů lze odvodit i budoucí vývoj českého lesnictví.

- V dlouhodobém horizontu dojde k poklesu těžeb;
- Poroste podíl listnáčů a klesne podíl smrků;
- Vývoz dřevní hmoty se bude pohybovat na stejné úrovni;
- Lze očekávat postupné ustálení počtu zaměstnanců v lesním hospodářství;
- Je nejistý vývoj cen dříví, které jsou v současnosti velmi vysoké;
- Náklady na pěstební a těžební činnost se budou zvyšovat;
- Společnost bude zvyšovat nároky na plnění polyfunkčních služeb lesa.

Z těchto indicií lze vyslovit hypotézu že: **existuje reálné riziko ekonomické neudržitelnosti lesního hospodářství.**

Mezi největší rizikové faktory lze zařadit:

- Rozpad smrkových porostů v důsledku klimatických změn;
- Absolutní pokles těžebních možností;

- Mění se poměr dřevin těžných porostů ve prospěch listnáčů;
- Odběratelé nejsou připraveni na zpracování listnatých dřevin;
- Stát má dominantní podíl ve vlastnictví státního lesa. S tím jsou spojena možná rizika tržního selhání a selhání státu;
- Zvyšování požadavků společnosti na ekosystémové a společenské služby bez adekvátní náhrady vlastníkům lesů.

5 Současná problematika dřevozpracujícího průmyslu v návaznosti na lesní hospodářství

Vlastníci lesů čerpají většinu finančního kapitálu z prodeje dřeva. Kulatina se na tržbách podílí přibližně 2/3. Lesníci by měli proto sledovat vývoj pilařského průmyslu.

5.1 Popis problému

V devadesátých letech došlo v ČR k rekonstrukci některých pilařských provozů (Planá, Ždírec, Ptení) a byly postaveny nové velkopily (Chanovice, Paskov, Čáslav), které jsou zaměřeny především na pořez smrkové kulatiny. Naopak celá řada malých a středních pil ukončila svůj provoz. To vše má za následek **postupující koncentraci pilařského průmyslu v České republice.**

V posledních letech (především v letech 2005–2008), došlo v Německu a Rakousku k výstavbě několika pil. I když má celá řada těchto pil ekonomické potíže, tak až na výjimky nedošlo k jejich uzavření nebo utlumení, protože jsou drženy při životě jen vírou bank, že tyto provozy budou znovu vydělávat a v dlouhodobém horizontu budou obrovské úvěry splácet. Jinak banky přijdou o 80 až 90 % vloženého kapitálu. Podobná situace je i v Řecku, Španělsku nebo Itálii.

Cenový vývoj jehličnaté kulatiny se od roku 1994 do roku 2009 pohyboval v rozmezí 65–86 EUR/m³. V roce 2010 začala cena smrkové kulatiny růst až ke 100 EUR/m³. Cenu tlačí vzhůru především velká poptávka po surovině, protože kapacita velkopil převyšuje zdroje o cca 25 %.

5.2 Hlavní důvody exportu dřevní hmoty

- dlouhodobá nadkapacita rakouských a německých zpracovatelů,
- kurzem eura,
- ukončení provozu malých a středních pil v ČR,
- způsob prodeje dřeva ze státních lesů, který nemotivuje budovat dlouhodobé obchodní vztahy.

5.3 Důvody vysokých cen kulatiny u rakouských a německých odběratelů

- objem nakoupené hmoty z ČR netvoří většinu nákladů na surovinu,
- pily mají větší produktivitu práce,

- vyrobené řezivo většinou dopravují na kratší vzdálenost, než pily z ČR,
- z důvodu 3D přejímky dostanou za stejné peníze o 3–5 % dřeva více,
- pružnější trh práce a lokální daňové a jiné výhody,
- ochota bank půjčovat peníze, větší kapitálová vybavenost,
- historicky silné vazby na obchodní partnery z ČR.

5.4 Dopady a možná rizika současného stavu odbytu smrkové kulatiny

- rozsáhlá kalamita v regionu rozkolísá trh,
- koncentrace kapacit může vést k cenovému diktátu,
- import kulatiny ze třetích zemí,
- vysoká cena řeziva v konkurenci jiných stavebních materiál (index cen stavebních materiálů) může vést k substituci zboží,
- lesnický a český dřevařský sektor (s podporou státní lesnické politiky) musí navázat úzkou spolupráci a optimalizovat dopravní náklady, dodávat hmotu pro danou technologii zpracovatele, optimalizovat kvalitu, vhodně načasovat dodávky (plynulost), dohodnout se na využívání různých druhů záruk.

5.5 Budoucnost oboru

- nadkapacita provozů ve střední Evropě nemůže dlouhodobě existovat, protože vysoké ceny kulatiny, snižují jejich konkurenceschopnost,
- u jehličnatých sortimentů nižší kvality, lze předpokládat solidní odbyt (celulóžky, výrobci plošných materiálů, palet, obalů, výrobci energetické biomasy),
- cenu suroviny bude ovlivňovat trh s okolními státy a kurz koruny,
- předpokládá se další snižování kapacit malých a středních pil a naopak se zvýší závislost na velkopílech a exportu,
- v lesnictví bude i nadále setrvávat trend, že surovinu kterou vlastním zpracuje někdo jiný,
- české lesnické podnikatelské subjekty se diametrálně odlišují podle toho, jestli pracují pro soukromého vlastníka, obec, církev, město nebo státní podnik.

6 Potenciální produkční efekt LH ČR

Princip vícenásobného využívání (multiple uses), je podstatným rysem multifunkčního obhospodařování lesů. Jeho realizace bezpochyby klade vysoké požadavky na vlastníky lesních porostů. Musí splňovat různé zájmy v rámci určitých ekonomických a ekologických mantinelech a různorodé kombinace mezi výrobou zboží a službami. Hospodaření v lesích se musí pružně přizpůsobovat různým společenským preferencím, které jsou podmíněny novými potřebami a postoji k hodnotám. Dále musí reagovat na změnu ekonomických a technologických podmínek.

6.1 Metody

Každá výroba řeší hranici produkčních možností. Lesní hospodářství tak není v tomto směru výjimkou. Lesní hospodáři byli v minulosti vlastníkem lesa tlačeni k maximalizaci zisku, což vedlo k nevalnému stavu lesních porostů. Spotřeba palivového dříví pro vaření, otop, výrobu dřevěného uhlí, potaše na výrobu skla a topiva pro primitivní hutě byla tak obrovská, že vedla k energetické krizi (v polovině 19. století se v Čechách 90% dříví spotřebovalo jako palivo). Ta následně vyvolala vznik lesního hospodářství na představě tzv. normálního lesa (les věkových tříd s monokulturami borovice a smrku). Tímto se sice zvýšila dřevní produkce, ale takovéto porosty byly značně labilní s častým výskytem různých kalamit.

Proto se v lesním hospodářství dostávala stále častěji do popředí lesnická typologie, se kterou došlo k naplnění principu trvalosti. V současnosti při stanovení produkčního potenciálu lesů musíme kalkulovat a respektovat s ekologickými limity a legislativou platnou pro lesní hospodářství České republiky. **Budoucnost lesního hospodářství spočívá v diferenciaci intenzit a postupů hospodaření ve vztahu k zajištění biodiverzity lesa a ekonomické životaschopnosti lesního hospodářství.**

Při stanovení produkčního potenciálního efektu se vychází z typologického systému České republiky a z výpočtu produkčního potenciálu lesů České republiky.

6.2 Pěstování lesa na typologických základech

Lesnictví je často spojováno se zemědělstvím. Důkazem toho je i to, že lesnictví spadá pod ministerstvo zemědělství. Je však nutné si uvědomit rozdíly mezi těmito obory. Zemědělství produkuje krátkodobě, lesnictví v rozpětí několika generací. Objektem biotechniky v zemědělství jsou vyšlechtěné kulturní odrůdy rostlin, lesník hospodaří s převážně spontánními populacemi dřevin.

Lesnictví vykazuje relativně nízké nasazení lidské pracovní síly (1 pracovník na 50 ha), zemědělství vykazuje naopak vysoké nasazení lidské pracovní síly (1 pracovník na 10 ha, přímo nebo prostřednictvím mechanizace a chemických prostředků). V zemědělství se produkční schopnost půdy udržuje jejím zpracováním a intenzivním hnojením, lesní půda se udržuje převážně přírodními procesy. Lesník se tak zaměřuje na usměrňování vývojových procesů lesa s minimálním vynaložením energií, přičemž by měly být uspokojovány okamžité, tak i v dlouhodobém horizontu předpokládané hmotné i nehmotné potřeby společnosti.

Základní jednotkou diferenciacie růstových podmínek je lesní typ, který je charakterizován význačnou druhovou kombinací druhů příslušné fytoceνόzy, půdními vlastnostmi, výskytem v terénu a potenciální bonitou dřeviny. Ekologicky blízké lesní typy jsou sdruženy do souboru lesních typů. Pro každý soubor lesních typů stanovil Eduard Průša cílovou skladbu dřevin, která respektuje ekologické limity vyplývající z typologického systému a legislativy České republiky (podíl MZD, obmýtí, obnovní doba, doporučený způsob obnovy a cílové hospodářství). Cílovým hospodářstvím se rozumí stanovení cílové dřevinné skladby a základní dřeviny, stanovení intenzity, způsob a hlavní zásady hospodaření.

Cílová skladba proto představuje v daných přírodních podmínkách optimální hodnotu potenciální produkce při zajištění trvalosti lesního ekosystému, je pro tyto podmínky optimální i typ hospodářství na ní navazující. Uváděný alternativní způsoby hospodaření nemohou mít vyšší hodnotu produkce. Avšak mohou být za určitých podmínek rentabilnější (použití přirozené obnovy) nebo mohou lépe plnit ekologické funkce lesa.

Příklady alternativních typů hospodaření:

- Přirozeně obnovované bukové porosty v rámci cílového smrkového hospodářství. Nelze ji však zaměňovat za cílové bukové hospodářství optimální pro specifická stanoviště.
- Dubové porosty v rámci cílového borového hospodářství, které sice při nižší kvalitě nedosahují hodnoty cílového hospodářství, ale přirozeně zmlazené, mohou být docela efektivní vytvářet přirozenější prvky v krajině.
- Borové porosty náhorního ekotypu borovice, vyskytující se v různých typech cílového smrkového hospodářství, je účelné přirozenou obnovou uchovat tento ekotyp.
- Na velmi chudých a exponovaných stanovištích lze nahradit cílové hospodářství efektivnější ekologickou alternativou s postupným přechodem na přirozený vývoj.

6.3 Cílové hospodářství a možné varianty

Podle typologického systému vlastníků volí dřevinu a cílové hospodářství. U většiny souborů lesních typů se může rozhodnout alespoň mezi dvěma variantami, v některých případech je přípustné pouze jedno cílové hospodářství.

– Pouze SM cílové hospodářství	420 254 ha
– Pouze BO cílové hospodářství	154 271 ha
– Pouze DB cílové hospodářství	170 230 ha
– Pouze BK cílové hospodářství	90 434 ha
– SM nebo alternativní c. hospodářství	1 321 939 ha
– BO nebo alternativní c. hospodářství	37 238 ha
– DB nebo alternativní c. hospodářství	308 541 ha
– BK nebo alternativní c. hospodářství	127 672 ha

Z celkové výměry lesů České republiky tj. 2 659 837 ha připadá na výše uvedené 2 630 579 ha. Zbylých 29 258 ha připadá na ostatní dřeviny např. olši a kosodřevinu.

6.4 Kalkulace produkčního potenciálu

Kalkulace vycházela ze dvou pramenů. První z **relativní produkční potence RPP**, vypočtená Průšou. Ta se stanoví pro každou skupinu lesních typů při stanovené cílové dřevinné skladbě, tzn. je v ní zohledněna jak produkce stanoviště, tak i hodnoty ekologických funkcí lesa. Definování pro každou SLT je sice náročné, ale přesné. Pokud bychom RPP zjednodušili podle cílových hospodářských souborů, docházelo by ke značným rozdílům. Například u cílového hospodářského souboru CHS 55 má SLT 5S hodnotu 62 % a u SLT 6D má RPP hodnotu 100 %, což je rozdíl 38 %.

Na základě modelového výnosového přístupu se potenciální roční renta z lesa v Kč/ha může lišit podle souborů lesních typů od -525 Kč/ha/rok pro SLT 9Z kleč, po +6917 Kč/ha/rok u souboru 5D obohacená jedlová bučina.

Druhý pramen vychází z předpokladů stanovených prof. Pulkrabem:

- Potenciální výnosy lesní výroby byly vykalkulovány na základě růstových tabulek;
- Sortimentace byla provedena pro zdravé nepoškozené rovně rostlé kmeny podle sortimentačních tabulek pro SM, BO, BK a DB porosty;
- V každé tloušťkové třídě byly zohledněny hlavní sortimenty a oceněny cenami podle ČSÚ pro rok 2012;
- Prostorovou jednotkou hodnocení je soubor lesních typů;
- Kardinálním syntetickým ukazatelem efektu hodnocení je celkový průměrný přírůst CPP.

6.5 Stanovení limitních variant – výsledky šetření

Produkční potenciál se může pohybovat ve velmi širokých mantinelech od minimální spíše ekologičtější varianty, po variantu maximální zaměřenou především na produkci. Přesto se uvnitř mantinelů striktně zohledňují ekologické požadavky dané legislativou České republiky (min. podíl MZD, obnovní doba apod.).

6.5.1 Škála produkčního potenciálu

Limitní zastoupení dřevin ukazuje tabulka

Dřevina	Minimální varianta		Maximální varianta	
	% zastoupení	Plocha v ha	% zastoupení	Plocha v ha
SM	19	509 093	48	1 249 857
BO	17	442 198	6	158 659
BK	37,5	972 676	20,5	540 452
DB	21	548 059	16	416 929
MD	5	120 092	7	175 948
JD	1	36 333	3	86 604

6.5.2 Volba cílového hospodářství

V rámci srovnávání limitních variant je nutno zdůraznit následující hlediska:

- U některých SLT je možno realizovat pouze jedno cílové hospodářství, většina SLT však umožňuje více variant;
- Volba cílového hospodářství (v rámci typologicky doporučených variant) je v kompetenci vlastníka;
- Reálný produkční potenciál se pohybuje v analyzovaných limitech (min.–max.);
- Kardinálním kritériem použitým pro analýzu byly CPP (m³/ha/rok) a RPP (%);
- CPP je kalkulován jako potenciální, tzn. pro zdravé a nepoškozené porosty;
- RPP je stanoven pro každou SLT při stanovené cílové dřevinné skladbě (zohledněna produkce stanoviště a ekologické funkce lesa);
- Vždy jsou dodrženy ekologické limity dané legislativou.

6.6 Závěr

V rámci řešení byl stanoven celkový průměrný přírůst hodnotový (CPh). Ten se za daných vstupů pohybuje v rozpětí 15,9 mld. až 21,4 mld. Kč. Hrubý

zisk lesní výroby (HZLV) po odečtení úplných vlastních nákladů od CPPH se pohybuje v rozpětí 5,4 mld. až 8,9 mld. Kč. Lesní majetky vykazují nejvyšší procento příjmů za prodej dřevní hmoty (85–90 %). Hospodaření podle CHS je nutné diferenciovat. Čím lepší bonita, tím větší diference doby obmýtl. Zavedením douglasky můžeme zvýšit hodnotový přírůstek.

7 Vytvoření předpokladů pro zvýšení tržní povahy lesnických nedřevních komodit a služeb

Lesní hospodářství by se mělo zaměřit na hledání dalších způsobů jak zvýšit svoje výnosy. Jednou z možností na dodatečné příjmy je komerční zhodnocení lesnických nedřevních komodit a služeb (LNKS), které jsou doposud v České republice nabízeny a poskytovány v drtivé míře bezplatně.

7.1 Pojmy

7.1.1 Externalita

Externalita (efekt přelévání) nastává tehdy, když výroba nebo spotřeba jednoho subjektu způsobuje **vedlejší externí efekty**, které přináší svou činností jiným subjektům bez peněžní kompenzace buď užitek (bezplatné výhody), nebo naopak škodu a újmu.

- **Kladná externalita** – činnost jednoho ekonomického subjektu přináší prospěch jinému, přičemž jej tento nemusí hradit. Jejich původce tak není plně odměňován za individuální přínos k blahobytu společnosti.
- **Záporná externalita** – když činnost jednoho subjektu přináší náklady subjektu jinému, které mu nejsou hrazeny. Jako příklad negativní externality může posloužit znečišťování ovzduší automobily. Výfukové plyny mohou působit závažné škody na životním prostředí, za které provozovatelé automobilové dopravy neplatí postiženým subjektům.

7.1.2 Veřejný statek

Je komodita nebo služba vyskytující se tam, kde trh není schopen uspokojit společenskou poptávku po určitých statcích nebo službách. Příkladem mohou být veřejné komunikace, veřejné osvětlení, policie atd. Je charakteristická **nerivalitní** spotřebou (spotřeba jednou osobou nesnižuje dostupnost statku nebo služby komukoli jinému). Veřejné statky jsou:

- **Nezmenšitelné** – ať tento statek spotřebovává kdokoli, nemá jeho spotřeba žádný vliv na to, jaké množství statku mohou spotřebovávat ostatní.
- **Nevylučitelné** – není možné, nebo je příliš nákladné vyloučit neplaticí spotřebitele ze spotřeby tohoto statku.

Nezmenšitelnost a nevylučitelnost veřejného statku vede k tendenci ekonomických subjektů podílet se na spotřebě a neplatit za ni – tato skutečnost je někdy označována jako **problém černého pasažéra**. Pokud se podaří některému ze subjektů vyhnout se platbě za veřejný statek a přitom ho spotřebovávat,

jeho užitek se výrazně zvýší. To vede k silné tendenci neplacení a přesouvání plateb na jiné subjekty. Odmítne-li platit veřejný statek více subjektů, nejsou soustředěny prostředky na jejich nákup, mizí poptávka po nich, jejich výrobci je přestanou nabízet a přesunou své zdroje do jiných výrob. Musí zde vystupovat subjekt, který donutí spotřebitele veřejných statků podílet se na úhradě vzniklých nákladů:

- centrální státní orgány (z daní jsou poskytovány prostředky např. na obranu),
- orgány místní správy (z místních poplatků může být hrazena např. výstavba veřejného osvětlení).

7.1.3 Teorie úplavu

V lesním zákoně je legislativně zakotvena multifunkčnost lesního hospodářství. Ten rozlišuje funkce lesa na produkční a mimoprodukční.

Vlastníci lesů jsou poškozováni mezerami v ekonomickém oceňování skutečných přínosů lesa společnosti. Snášejí na produkční funkci svých lesů rostoucí újmu (znečišťování ovzduší kyselými dešti, nadměrný rekreační provoz, odběry podzemních vod s následným vysoušením lesních půd apod.) a rozhodující přínosy pro společnost – „mimoprodukční“ funkce – poskytují většinou zdarma. Tato situace by měla být hodnocena jinak v lesích státních, založených pro naplňování veřejného zájmu a v případě jeho neplnění by odpadl klíčový důvod existence státních lesů.

Při uplatňování krajinnotvorné funkce hospodářských lesů zůstává mezi lesníky východiskem ideologický postoj, který se stalo zvykem označovat jako „teorie úplavu“. Podle této teorie LH, směřující jako loď plnou parou k plnění svých ekonomických cílů, naplňuje zcela samozřejmě i ostatní funkce, obdobně jako voda rozčeřená za plující lodí (zcela samozřejmě a mimochodem). To je ovšem překonaný model monofunkčního dřevoprodukčního hospodaření, o jehož podobě v zásadě rozhoduje autonomní vlastník lesa a se svrchovanou profesionalitou jeho lesní hospodář. Je zřejmé, že jakmile nároky společnosti na plnění některé funkce vystoupí nad určitou úroveň, teorie úplavu nebude platit. U většiny funkcí lesů k tomu ostatně ve specifických případech již v minulosti došlo.

V případě pozitivních externalit je situace opačná, jelikož jejich původci produkují příliš málo při nízkých cenách. Řešením mohou být veřejné dotace (státní, komunální) poskytovatelům pozitivních externalit. Dotace sníží mezní náklady poskytovatelům, čímž umožní zvýšení výroby a tím rozsahu pozitivních externalit. Problémem je zjištění velikosti zvýšení mezního užítku plynoucího z pozitivní externality a následně správné výše dotace. Otázkou je rovněž určení zdrojů pro poskytování dotací. Pokud je zřejmý příjemce externího užítku, měl by dotaci nebo subvenci hradit. Pokud nelze určit přínosy pro jednotlivé subjekty, přejde úhrada dotace obvykle na veřejné zdroje.

7.1.4 Lesnické nedřevní komodity a služby

Pod pojmem lesnické produkty si lze představit nejen výrobky, ale i nedřevní užitky (lesní plody) a lesnické ekosystémové služby. **Lesnické nedřevní užitky a služby** tak zahrnují celou škálu ostatních produktů (plody, byliny, pryskyřice) a služeb (turismus, lesní pedagogika, kultura).

7.2 Současný stav

Současná koncepce LH je odkázána na zpeněžení dřevní hmoty. Ta vychází z předpokladu, že zpeněžené dříví umožní samofinancování lesní výroby, zatímco mimoprodukční funkce lesů jsou poskytovány bezplatně. Požadavky společnosti na přírodě blízké lesy (smíšené, vrstevnaté, nestejnověké), které naplňují požadavky péče o životní prostředí, péči o krajinu a obecnou ochranu přírody, nebudou schopny svými těžebními možnostmi dosáhnout současného stavu, kdy se těží stoleté jehličnaté monokultury. Ty svými těžebními možnostmi přesahují stav, ke kterému se máme zvýšenými náklady přibližovat.

7.2.1 Bezplatné lesnické služby

Vlastníci lesa nedostávají žádnou finanční úhradu za poskytování přírodního a společenského zboží a služeb. **Komodity a služby poskytované lesním hospodářstvím**, ať již pro širokou veřejnost či jenom pro určité zájmové skupiny, které z těchto lesnických služeb mají užitek, **jsou dosud bezplatné**. Je tomu tak proto, že pro ně chybí trh. Dále je většina tohoto zboží a služeb z ekonomického hlediska podceněna, protože to je veřejné zboží dostupné v různé podobě všem.

7.2.2 Diverzifikace příjmů

Přestože jsou tyto služby a zboží poskytovány zdarma, neznamená to, že nemají pro příjemce žádnou hodnotu. Uživatelé si často ani neuvědomují, že poskytování daných komodit a služeb přináší majiteli určité náklady. Vlastníci lesů, pokud si chtějí zachovat ekonomickou samostatnost, musí diverzifikovat svojí činnost na lesních majetcích. Nemůže se zaměřovat výlučně na zpeněžitelnou produkci dřeva. Vlastník musí ve své činnosti diferencovaně uplatňovat různé funkce lesů, a ty se snažit komerčně využít. Dále musí hledat nové směry hospodaření, zavádět zdokonalené nebo nové výrobky a poskytovat různé služby.

7.3 Systematizace užitků z lesa

7.3.1 Základní funkce produkční (komerční, soukromé statky)

7.3.1.1 Hlavní funkce: bioprodukční

Dílčí funkce: dřevní (kulatina, vláknina, palivo), nedřevní (plody, rostliny, vánoční stromky, klest, kůra, zvěřina, pronájem honitby)

Trh: dřevo, energie

Ostatní funkce jsou mimoprodukční, které přináší pozitivní externality, jsou veřejně prospěšné. Tyto užitky nejsou realizované na trhu tj. jsou nabízeny za nulový tarif.

7.3.2 Základní funkce ekologická (environmentální)

7.3.2.1 Hlavní funkce: ekologicko-stabilizační (ochrana biodiverzity)

Dílčí funkce: reprodukční, stabilizační, ochrana lesních biotopů

Neprochází trhem: biodiverzita (uchování jedinečnosti a pestrosti přírody a ochrana genových základů divokých rostlin a zvířat)

7.3.2.2 Hlavní funkce: hydricko-vodohospodářská

Dílčí funkce: retenční, retardační, akumulací, kondenzační, infiltrační, detenční, desukční, vodoochranná

Neprochází trhem: pitná voda

7.3.2.3 Hlavní funkce: edaficko-půdoochranná

Dílčí funkce: protierozní, protideflační, protisesuvná, protilavinová, proti zanášení vodních nádrží, břehoochranná

Neprochází trhem: ochrana půdy

7.3.2.4 Hlavní funkce: klimaticko-vzduchoochranná

Dílčí funkce: filtrační, antiradiační, izolační, produkční

Neprochází trhem: poutání uhlíku, produkce kyslíku, stínění, tlumení hluku, snižování prašnosti, imisí

7.3.3 Základní funkce sociální

7.3.3.1 Hlavní funkce: sociálně-rekreační

Dílčí funkce: rekreační, myslivecká, turistická, zážitková

Neprochází trhem: rekreace

7.3.3.2 Hlavní funkce: zdravotně-hygienická

Dílčí funkce: léčebná

Neprochází trhem: pobyt v lese, návštěva lesa

7.3.3.3 Hlavní funkce: kulturně-naučná

Dílčí funkce: krajino tvorná, estetická, meditační, spirituální, přírodoochranná, vědecká, výchovná, institucionální

Neprochází trhem: např. semináře v lese, lesní pedagogika

7.3.3.4 Hlavní funkce: ostatní

Dílčí funkce: obranná

7.4 Kategorizace lesnických produktů

7.4.1 Produkty ze dřeva

- Sortimenty surového dříví: pilařská kulatina, vláknina, speciální sortimenty;
- Energetické dřevo: palivo, štěpka;
- Další zpracovatelné produkty dřeva: vrbové proutí, březové proutí, kůra;
- Uhlík: obchod s uhlíkem, imisní povolenky.

7.4.2 Ostatní produkty

- Obnovované produkty: osivo, lesní plody, pryskyřice, březová míza, byliny;
- Ostatní suroviny: šteřk, kámen, písek, rašelina;
- Pitná voda;
- Produkty zvěře a ryb;
- Med;
- Dále zpracovatelné ostatní produkty (formou zvyšování přidané hodnoty);
- Agrolesnictví;
- Energie: vodní, větrná.

7.4.3 Služby

- Lesnické služby: odborná správa. Těžba a doprava, pěstování lesa, lesní pedagogika;
- Turismus: infrastruktura pro rekreaci a volný čas, chaty, gastronomie;
- Pronájem: pozemky, budovy;
- Myslivost a rybaření: pronájem lovu, poplatkový odstřel, rybaření, políčka pro zvěř;
- Ochrana přírody a biodiverzita: Natura 2000, smluvní ochrana;
- Ochranný vliv: ochrana stanovišť nebo objektů, ochranná pásma vodních zdrojů pitné vody, ochrana půdy, ochrana před hlukem;
- Kultura: zachování kulturních hodnot, pořádání akcí.

7.5 Vytvoření předpokladů pro zvýšení tržní povahy LNKS

LH se musí transformovat z dosavadního pouhého producenta dřevní hmoty na poskytovatele placených služeb pro společnost. Tím se stane polyfunkčním a jeho produkované environmentální služby musí být zahrnuty do jeho ekonomického portfolia.

K tomu musí být učiněni následující kroky:

Ekonomická strategie transformace LH jako dodavatele lesnických služeb pro společnost

Akční plán EU pro lesnictví je definován: „Lesy pro společnost: dlouhodobé multifunkční lesnictví uspokojující potřeby společnosti“. Podle této představy, by se naše lesní hospodářství mělo více zaměřit na potřeby společnosti, která požaduje jeho multifunkčnost. Je nutné zpracovat takovou strategii, aby doposud bezplatné lesnické rekreační a environmentální služby byly tržně nabízeny.

Vytvoření rámcových podmínek a předpokladů s využitím nástrojů lesnické politiky

Pro existenci nového systému je zapotřebí vytvořit právní rámec pro přístup lesnických služeb na trh, aby nešlo toto právo zpochybnout. Dále se musí najít nejvhodnější způsob finanční platby, za každý poskytovaný lesnický produkt či službu.

Posílení inovačních aktivit při tvorbě nových produktů

Vlastníci lesů se doposud zaměřují na snižování nákladů a technologický rozvoj. Pro diverzifikaci příjmů je ale důležité aktivně se věnovat i inovaci produktů a služeb. Inovace je dnes považována za hnací motor hospodářského rozvoje, která zajistí konkurenceschopnost a volná pracovní místa, která jsou důležitá pro další rozvoj venkova. V současné době mezi nejdůležitější inovační oblasti patří bioenergie, rekreační služby a služby životního prostředí.

Zpracování koncepce

V koncepci bude nutné objasnit, co by mělo zlepšené zhodnocení nedřevních užitků LH reálně přinést a jaká opatření tento cíl vyžaduje. Zpracováním koncepce by byly naplněny i některé ekonomické cíle NLP jako např.:

- Vývoj metod internalizace hodnoty všech lesních výrobků a služeb;
- Vývoj nových inovativních lesnických výrobků, zboží a služeb a vytvoření produktové nabídky;
- Diverzifikace hospodářských cílů vlastníků lesa.

V případě splnění ekonomických cílů by přispělo i k naplnění sociálních cílů jako např. ke zlepšení kvality života na venkově.

Návrh způsobů finanční úhrady za poskytování lesnických služeb

Seznam ekonomických nástrojů se může pohybovat od řízení státem až po typy aktivit, které jsou dovoleny prostřednictvím licencí, povolení nebo koncesí, doporučení nejlepších praktik, stanovení kvalitativních standardů (kvalita vody) nebo ochranu zdroje (ochrana druhů a stanovišť, chráněných oblastí).

Další možnosti podpory jsou např.: Příspěvky, granty, daňové slevy a výjimky, poplatky, vytváření trhu apod.

Marketingová koncepce a nástroje

Vlastník lesa, který chce poskytovat lesnické zboží a služby, musí poznat požadavky a potřeby zákazníka. Podle toho vytvořit produkt s odpovídající cenou. Tento produkt musí být pro zákazníka přístupný na určitém místě a zákazník se o něm musí dozvědět. Z toho plyne, že celý proces musí být plánovitý a vlastník lesa musí mít jistou vizi a sledovat tím dlouhodobé cíle.

Vytvoření produktové nabídky

Ekonomická strategie pro transformaci lesního hospodářství a vývoj lesnických produktů a služeb vychází ze zveřejněné základní vize při tvorbě Akčního plánu EU pro lesnictví, která zní:

„Lesy pro společnost: dlouhodobé multifunkční lesnictví uspokojující potřeby společnosti.“

Z této vize vyplývá, že by se české lesnictví v souladu s evropskými trendy mělo více zaměřit na potřeby společnosti a úpravou či definováním tohoto vzájemného vztahu vytvořit reálně fungující podmínky pro tak často pouze deklarovanou multifunkčnost lesnictví, a sice v podobě zpracování tržní nabídky vybraných, dosud bezplatných, lesnických nedřevních komodit služeb. Právě komerční zhodnocení nových lesnických výrobků a služeb je důležitý prvek strategie diverzifikace činnosti lesních podniků.

7.6 Příklady tržního uplatnění LNKS

V tržním uplatnění lesnických nedřevních komodit a služeb nejdále pokročili lesníci v západoevropských zemích. Formou případových studií zde nashromáždili poznatky od lesních podniků o jejich přístupech ke zhodnocování a marketingu lesních produktů. Na základě jejich zkušeností si i naši vlastníci lesů můžou udělat vlastní představu o tom, co je a co není možné i u nás. Jednou z možných překážek jsou současné legislativní podmínky a chybějící ocenění daných služeb. Dále je nutné změnit uvažování a směr nových aktivit vlastníků lesa.

Lesnické služby musí být definovány jako produkty a nikoliv jako funkce, jinak na trhu nemají žádnou cenu. Proto bude bezpodmínečně nutné přejít od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech lesa, protože funkce lesa jako takové nejsou tržními produkty.

7.6.1 Prodej speciálních lesních výrobků

Do této skupiny můžeme zařadit např. houby, pitnou vodu, vánoční stromky, zvěřinu, přírodní produkty apod.

7.6.2 Prodej lesnických služeb

Zde lze uvést např. organizování různých vzdělávacích kurzů, zhodnocení atraktivity lesa, sponzorování, pronájem ploch a nejrůznějších stezek, rekreační využívání lesa apod.

7.6.3 Tržní uplatnění rekreačních a environmentálních služeb v zahraničí

Prodej speciálních lesních výrobků, např.:

- houbařské lístky (Itálie),
- prodej pramenité vody lesním podnikem (Rakousko),
- prodej zážitků formou organizování vánočních trhů s atrakcemi, zvěřinou a přírodními produkty.

Prodej lesnických služeb např.:

- úplata za povolení filmování (Nizozemsko),
- ukládání uhlíku v lesních porostech a obchodování s uhlíkem,
- výroba elektřiny z biomasy (energetické štěpky) lesním podnikem a obchod s elektrickým proudem a teplem jako přeměněným produktem nebo službou (Rakousko),
- organizování vzdělávacích a dalších aktivit pro manažery, školy,
- pronájem ploch (kempy, pikniky),
- pronájem rybníků pro rybaření,
- pronájem pozemků pro různé sportovně rekreační areály,
- zpoplatnění jízdy na kole a na koních po lesních cestách,
- pronájem běžkařských a sjezdařských tras,
- přístup do lesa – poplatky za užívání silnice,
- rekreační využívání lesa a účelových zařízení (adaptace nevyužívaných mysliveckých chat).

8 Závěr

Problematika ekonomiky lesního hospodářství je naprosto oprávněně a zcela zásadní téma v rámci vlastnictví a hospodaření na lesním majetku, zejména s ohledem na respektování zájmů vlastníka lesa. Lesnictví by mělo dosahovat ekonomické samostatnosti, konkurenceschopnosti, přiměřené rentability a dosahování zisku. V posledních 3–4 letech je ekonomická situace vlastníků lesa příznivější, přesto se očekává, že v delším časovém horizontu se hospodářské výsledky zhorší.

Při rozhodování o velikosti krátkodobých i dlouhodobých finančních investic do obhospodařování lesa je třeba zvažovat potencionální ekonomický efekt každého konkrétního stanoviště a podle toho definovat ekonomickou intenzitu hospodaření. Kromě dřevní suroviny je třeba zavádět a zvyšovat prodej dalších tržně uplatnitelných nedřevních užitků a služeb z lesa, které by mohly zlepšovat ekonomické výsledky lesních majetků.

9 Seznam použité literatury

KOLEKTIV (2013): Závěry a doporučení Koordinační rady k realizaci NLP II, Praha, 40 stran, ISBN 978-80-905423-0-3.

KOLEKTIV (2015): Aktuální trendy ekonomiky obhospodařování lesa, ČSL, o.s., ISBN 978-80-02-02582-5.

KUPČÁK, V., PULKRAB, K., ŠIŠÁK, L., SLOUP, R. (2013): Diferenciace intenzit a postupů hospodaření ve vztahu k zajištění biodiverzity lesa a ekonomické životaschopnosti lesního hospodářství. Fakulta lesnická a dřevařská České zemědělské univerzity v Praze, 170.

MATĚJÍČEK, J. a KOL. (2010): Zlepšit zhodnocování a marketing lesních nedřevních užitků a služeb, realizační projekt KA3- průběžné znění 02, 2.verze, zpráva expertní skupiny o řešení KA NLP II, 30 stran a 2 přílohy.

PAŘEZ, J. (1987) Sortimentační tabulky pro bukové a dubové porosty s kmeny různé kvality. Lesnictví, ročník 33, č. 12, Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha, s. 1075–1090.

PAŘEZ, J. (1987) Sortimentační tabulky pro smrkové a borové porosty různé kvality. Lesnictví, ročník 33, č. 10, Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha, s. 919–944.

PLÍVA, K., (2000): Trvale udržitelné obhospodařování lesů podle souboru lesních typů. ÚHUL Brandýs nad Labem.

PRAŽAN, P. (2010): Analýzy a faktorů možností vývoje malých a středních pilařských provozů v ČR, dizertační práce, ČZU Fakulta lesnická a dřevařská v Praze.

PULKRAB, K. a KOL. (2010): Modely efektivnosti hospodaření organizačních jednotek LČR. FLD ČZU v Praze, s. 120.

Růstové a taxační tabulky hlavních dřevin České republiky (smrk, borovice, buk, dub). Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o., Jílové u Prahy, 1996.

Růstové tabulky dřevin České republiky (modřín, jedle, jasan, bříza, olše černá, topol, habr, akát, douglaska). ÚHUL Brandýs nad Labem.

VALA, V. (2014): *Analýza vývoje Lesů České republiky, s.p. v období 2001 až 2012*. Financovanie 2014 Lesy-dřevo: zborník vedekých prác: [21. 11. 2014 Zvolen]. Zvolen, Technická univerzita vo Zvolene, 2014, s. 204–209. IBSN 978-80-228-2467-5.

VALA, V., BARTUNĚK, J., MEŇHAZOVÁ, J. a BADAL, T. (2003): *Prognóza vybraných ukazatelů ekonomického vývoje lesního hospodářství České republiky*

do roku 2016. Zprávy lesnického výzkumu. 2013, roč. 58, č. 4, s. 107–114. ISSN 0322-9688.

VAŠÍČEK, J., SYNEK, M. (2015): *Výhled těžebních možností v ČR do roku 2050*. Lesnická práce č. 2, roč. 94. s. 4–6.

VÝROČNÍ ZPRÁVY Lesů ČR, s.p. 2001–2012.

ZPRÁVY O STAVU LESA A LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 1994 až 2013, Praha, Ministerstvo zemědělství ČR.